ژن لە چیرۆکدا

بەشی دووەم

حەمەسەعید حەسەن

سەباح غالیب چونکە لە روانگەی مەترياليستانەوە، سەرنجی دیاردە سروشتییەکان و یاساکانی گەشەسەندنی کۆمەڵایەتی نادات، دەڵێت: (هەیە وا بیردەکاتەوە، رۆژو شەو دوو دیاردەی دژ بەیەکن، ئێمە دەڵێین رووناکی بۆ ئەوە نییە، زۆران لەگەڵ تاریکیدا بگرێ ل٩.

بنەڕەتیترین یاسای دیالێکتیک، یەکێتی و ململانێی دژەکانە، میتافیزیکیەکان بڕوا بەم یەکیەتی و ململانێیە ناهێنن و پێیان وایە هەر یەکێک لە دژەکان، خۆی تەنیا باڵە، وەلێ راستییەکەی ئەو پێوەندییە بەتینەی نێوان دژەکان نەبێت، مانەوەی هەر یەکێک لەو دژانە بە تەنیا، مەحاڵە(٨)، ئاخر رووناکی بەبێ پێوەندی لەگەڵ تاریکیدا، هیچ واتایەک نابەخشێت.

لێکۆڵەر بەم شێوەیە باسی ژن دەکات: (ئافرەت ئاوازێکی بەسۆزو کاریگەرە ل١٣) ئەم پێناسەیە کە زادەی تینوویەتییە بۆ سێکس، پێدەچێت لە جێژووانەوە کرابێت و پێموایە ژنی هۆشیار پێی قایل نابێت، ئاخر ژنی هۆشیار پێش ئەوەی خۆی پێ مێ بێت، خۆی بە ئینسان دەزانێت، سەباح غالیب دەنووسێت: (ئەگەر ئافرەت زۆر نەچەوسێتەوە، تا تەمەنێکی زۆر پیریش هەر بە جوانی دەمێنێتەوە ل٢٤٨) کەواتە لەگەڵ چەوساندنەوەی ئافرەتدایە، بە مەرجێک چەوساندنەوەکە زۆر نەبێت، بۆیە دژی زۆر چەوساندنەوەی ئافرەتە، تا هەر بە جوانی بمێنێتەوە، نەک لەبەر ئەوەی ئافرەتە، ئینسانە، ئەمەش تێروانینی پیاوانێکە کە تەنیا لە دەلاقەی سێکسەوە، سەرنجی ژن دەدەن.

غالیب پێیوایە، (جیاوازییەکی ئەوتۆ لە نێوان ئافرەتی شارو لادێدا نابینرێت ل٢٢)، ئەمە لە کاتێکدا کە ئافرەتان دێنشین، ئەگەر نەڵێم هەموویان، ئەوا زۆربەیان هێشتا هەر نەخوێندەوارن، وەلێ لە نێوان ژنانی شارنشیندا، کەم نین، ئەوانەی زانکۆیان تەواوکردووە، کاردەکەن و چونکە خاوەنی کیسەو باخەڵی خۆیانن، لە زۆر رووەوە سەربەستیشن، بەگشتی ژن لەکن ئێمە، بە زەبری واقیعە دواکەوتووەکە، هێشتا ئاگاداری مافە زەوتکراوەکانی نییە.

(میللەتێک کە تەبەقەی نیسائییەی جاهیل بێت، وەکو ئینسانێکی شەل و سەقەت، درەنگ دەگاتە مەنزل و مەقسوود ل٢٥، غالیب لەبەر رۆشنایی ئەو بۆچوونەدا کە لە رۆژنامەی (ژیان)ـەوە هێناویەتی، دەڵێت: (بەمەدا بۆمان دەردەکەوێت کە هەموو لایەک چەند بەپەرۆشبوون بۆ خوێندن)، بێ ئەوەی سەرنجی خوێنەر بۆ ئەوە رابکێشێت کە نە ئافرەتان (چین)ێک پێکدەهێنن، نە هەموو لایەکیش پەرۆشی خوێندنن و نە سووکایەتیکردن بە ئینسانی شەل، کارێکی شیاوە.

لێکۆڵەر دەنووسێت: (ژنانی چینی دەرەبەگی کورد بەگشتی و حەفیدزادەکان بەتایبەتی، چەوساندنەوەی ئینسانیان بە کارێکی ناڕەوا زانیوە)، دواتر بەرپەرچی خۆی دەداتەوەو دەنووسێت: (چینی دەرەبەگ هەردەم بوونەتە کۆسپ لە بەردەم پێشکەوتندا ل٤٧)، گومانی ناوێت، هەر ژنێک سەر بە خێزانێکی فیودال بێت، هیچ نەبێت ناڕاستەوخۆ لە چەوساندنەوەی جووتیاران بەرپرسیارە، ئاخۆ ئەو نازو نیعمەتەی ژنی فیودالێک تێیدا دەژی، زادەی رەنجی زەوتکراوی جووتیارانە، سەباح غالیب خۆی ئەم بۆچوونە دەسەلمێنێت، کاتێک چیرۆکی (کەشکۆڵی جادوویی)ی حەسەن قزڵجی پەسن دەدات، (دیارە "هەژارێکی گوندنشینە" نەیهێشت گزیر بێنە سەری، دە دیناری سوورانە، بۆ فەرەیدوون بەگ بردو کاوڕێکیشی پێشکەش ئاغاژن کرد ل٦٦)، دەشێت ژنێکی سەر بە بنەماڵەیەکی فیودال هەڵبکەوێت، داکۆکی لە جووتیاران بکات، وەلێ ئەوە شتێکی دەگمەنەو ناکرێتە ڕێسا، غالیب هەروەها دەڵێت: (هەیە لەناو جەرگەی رەنجەدەرەوە هەڵقوڵاوە، کەچی لە خۆبەزل زانیندا، خۆی لە دەرەبەگێک بەکەمتر نازانێ ل٥٣)، لێکۆڵەر دەبوو ئەوە بزانێت، هەر چینەو رەوشتی خۆی هەیە، خۆبەزل زانین، یەکێک نییە لە رەوشتەکانی رەنجدەران، ئەگەر تاقە کەسێکی وا، لەنێو هەژاراندا پەیدا ببێت، ئەوە نموونە نییە بۆ چینەکە.

سەباح غالیب دەڵێت: (ئەم مافە کە تا ئێستا بە نیوەچڵی بۆ ئافرەت داوا دەکرێت، چواردە چەرخ لەمەوبەر بە چاکترین و بەرزترین شێوە، پێیدراوە ل٥٢).

لە هەموو کۆمەڵگە چینایەتییەکاندا، ئیدی کۆیلایەتی، فیودالی یان سەرمایەداری بێت، چونکە موڵکی خۆ بەرکەماڵە، چەوساندنەوەی ئینسان بەگشتی و ژن بەتایبەتی، راستییەکە حاشالێکردن هەڵناگرێت، مەگەر هەر شێوەکەی بگۆڕێت، ئایا ئەو کۆمەڵگەیەی ئیسلامی تێدا پەیدابوو، کۆمەڵگەیەکی چینایەتی بوو، یان نا؟ موڵکی خۆ تێیدا رۆڵی کاربڕی وازی دەکرد، یان نا؟ ئەوە نییە بەپێی دەقی قورئان، دەبێت لە میراتدا کە موڵکی تایبەتییە، بەشی ژن، نیو هێندەی بەشی پیاو بێت؟.

(لایەنی هاوبەشی هەموو ئایینە ئاسمانییەکان، بڕواهێنانە بە دەسەڵاتێک لە سەروو سروشتەوە، کە ئەمەش لە ئەنجامی بێدەسەڵاتی مرۆڤی سەرەتاییەوە، سەریهەڵداوە)(٩)، کەچی سەباح غالیب بە پێچەوانەی ئەو بڕوایەوە کە چواردە سەدە زیاتر بەر لە ئێستا پەیدابووەو پەسەندی دەکات، دەڵێت: (دەبێت سروشت مل نەوی بکات)ل٦٩، یان دەنووسێت: (مرۆڤ خۆی سەرداری جیهانە ل٢٦٧).

لێکۆڵەر دەنووسێت: (د. رەحیم قازی لە "پێشمەرگە"دا شۆڕشی بەرپا دەکات و تەخت و بەختی دەرەبەگایەتی لەبەین دەچێ ل٧٨)، پاشا دەڵێت: (هەڵوێستی د. رەحیم قازیمان لەلا روون نییە، کە ئاخۆ پشتگیری لە ژن بە ژن کردن دەکات، یان لە دژی دەوەستێ ل٧٩).

ئەوەی لەگەڵ لەبەینبردنی تەخت و بەختی دەرەبەگایەتیدا بێت، مانای ئەوەیە لەگەڵ لەگۆڕنانی ژن بەژنیشدایە، چونکە ژن بەژن، کە دیاردەیەکی کۆمەڵایەتییە، زادەی قۆناغی فیودالییەو لەگەڵ ئاوابوونی خۆری ئەو قۆناغەدا، هێدی هێدی هەموو ئەو دیاردەو نەریتانەشی سەر بەو قۆناغەن و رەنگدانەوەی پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی فیودالین، لەنێودەچن.

لە چیرۆکی (نە گوڵ، نە هاوڕێ، نە فرمێسک)ی کاکەمەم بۆتانیدا، پۆلیس دێن (مام هۆمەر)ی بێتاوان دەسگیر دەکەن، بۆ بنکەی پۆلیسی دەبەن و (ئامە)ی کچی بەتەنیا لە ماڵەوە دەمێنێتەوە سەردەستەی پۆلیسەکان تەنیایی ئامە بە هەل دەزانێت و ئەتکی دەکات پەیامی ئەو چیرۆکە ریسواکردنی سیستەمی فیودالییە، کەچی خەمی گەورەی لێکۆڵەر ئەوەیە: (ئایا ئامە بە داوێنپیس دەژمێردرێت، یان بێ خەتایە؟ ل٣١٤)، (مارکس باوەڕی وایە، کاتێک سامانێکی دیاریکراو، لای پیاوێک کۆبووەتەوە، ئەوکاتە ژنی هێناوە، تاکو سامانەکەی بۆ منداڵەکانی بمێنێتەوە ل١١٨)، سەباح غالیب دەربارەی ئەم بۆچوونە دەڵێت: (ئەوە بۆ چینە چەوسێنەرەکان راست بووەو لەمێژە پووچەڵ بوونەتەوە ل١١٩).

لێکۆڵەر باوەڕی لینین و ئەنگلس پەسەندکردووە، کەچی بۆچوونی مارکسی رەتکردووەتەوە! بەڵگەشی ئەوەیە، چەوساوەکان خاوەنی سامان نین، تاکو لەبەر پاراستنی سامان ژن بهێنن، ئەم لێکدانەوەیەی زادەی ئەوەیە، دەرکی بەوە نەکردووە، (باری کۆمەڵایەتی، ئەوجۆرە ژنهێنانە، بەسەر ئەوانەشدا دەسەپێنێت، کە خاوەنی هیچ نین، تا لە پاشیان جێبمێنێت)(١٠)، بیری بۆ ئەوە نەچووە، لەهەر قۆناغێکدی مێژووییدا، کەلتووری ئەو چینە سەروەرە، کە خاوەنی دەسەڵاتە.

غالیب دەڵێت: (قارەمانی چیرۆکی "دەماری کورد چیت لەباردایە؟"ی پیرەمێرد، سەر بە چینە چەوساوەکان نییە، بەڵکو ئافرەتێکە خاوەنی بیرێکی باڵاو قووڵە ل١٤٠) ئەمەش تەواو وەک ئەوە وایە بڵێت: هەر ژنێک سەر بە چەوسێنەران نەبێت، خاوەنی بیری باڵاو قووڵ نابێت! لێکۆڵەر لەوە نەبان دەکات کە چەوسێنەران، بیری (باڵاو قووڵ)یان بۆ چەوساندنەوەی ئینسان بەگەڕدەخەن، ژن هەتا کۆیلەی ئیشوکاری نێو ماڵ بێت، تا تەمەنی بۆ لێنانی چێشت، شۆردنی پۆشاک و بەخێوکردنی منداڵ تەرخان کرابێت، چۆن دەبێتە خاوەنی بیری قووڵ و باڵا؟ فیکر رەنگدانەوەی واقیعە، تا واقیعی ژن، زیندانی ئاشپەزخانە بێت، فیکری پێش ناکەوێت.

لێکۆڵەر کە دێتە سەر باسی لایەنی جوانی، تەنیا بایەخ بە جلوبەرگ، باڵاو روخساری ژنانی نێو چیرۆکەکان دەدات، نە بایەخی بە رۆڵ و پەیامی ئەدەب داوە، نە هەوئاهەنگی نێوان شێوەو نێوەرۆکی بەسەرکردووەتەوە، نە باسی پێوەندی ستاتیکییانەی نێوان ئینسان و واقیعی کردووەو نە وەڵامی پرسە سەرەکییەکەی فەلسەفەی داوەتەوە.(١١)

(جیاوازی تەئیسرکردنی دەنگێ یان دیمەنێک لەسەر گوێگر یان بینەر، بۆ جیاوازیی پەروەردەی خەڵکەکە دەگەڕێتەوە ل٢٤٢) لێکۆڵەر خۆی لە قەرەی ئەوە نەداوە، کە جیاوازیی پەروەردە، زادەی جیاوازی جێپێی چینایەتی خەڵکەکەیە، باسی ئەوەی نەکردووە کە هەر چینەو چێژ لە جۆرە جوانییەک وەردەگرێت و خاوەنی ستاتیکای تایبەت بە خۆیەتی، ئەوە نییە تەنیا بۆرژوا بانگەشە بۆ هونەری رووت دەکات و لایەنی رێبازی هونەر بۆ هونەر دەگرێت.

سەباح غالیب دەڵێت: (زۆر خەڵک هەن بیرکردنەوەیان لە قاوغی تەسکی خەباتی سیاسیاندا وای لێکردوون، دژی بەرهەمی عاشقانە بوەستن ل١٨٠) لای لێکۆڵەر خەباتی سیاسی قاوغێکی تەسکە، وەلێ چیرۆکی دڵداریی نێوان دوو کەس، جیهانێکی بەربڵاوە! بەرهەمی عاشقانە کامەیە؟ ئەگەر بزربوونە لە گێژاوی رۆمانتیکدا، یان هونەرە لەپێناوی هونەردا، ئەوا دژایەتیکردنی شتێکی نابەجێ نییە، خۆ ئەگەر ئەدەبی عاشقانە، بتوانێت پێوەندی نێوان خودو بابەت، بابەت و گشت بپارێزێت، ئەوا بە نەمریی دەمێنێتەوە، شیعرە دڵداریەکانی نازم حیکمەت، پشتگیری لەم بۆچوونە دەکەن، لێکۆڵەر پێیوایە: (بۆرژوازییەکان دژی ئەدەبی عاشقانەن) ل١٨، کە پێچەوانەی ئەو بۆچوونە راستەو بۆرژوازەکان هێندەی پێیان دەکرێت، دەستی کۆمەک بۆ ئەوجۆرە ئەدەبە درێژ دەکەن، چونکە مەبەستیانە ئەدەب نەبێتە چەکێک بەدەست چەوساوەکانەوەو هەر لە بازنەی دڵداریەکی رووکەشدا قەتیس بمێنێت.

لێکۆڵەر سەبارەت بەوەی (خەرامان)ی قارەمانی (شمشاڵی شوان)ی محەمەد ساڵح سەعید، جوانی، قۆزی، پێکەوتوویی و باڵابەرزی (کامیل) بە سامان ناگۆڕێتەوە، دەپرسێت: (ئاخۆ لەم رۆژگارەدا چەند ئافرەتی بەئەمەک هەبن کە خاوەنی بیرو لێکدانەوەی خەرامان بن؟ ل١٩٨ ئەو خەرمانەی سەباح غالیب بە ئافرتێکی نموونەیی دەزانێت، تەنیا حەزی لە باڵابەرزو جوانیی روخساری کامیل کردووە، ئەو حەزەش، زادەی تینوویەتییە بۆ پێکگەیشتنی جەستەیی و هیچی تر، دەبو لێکۆڵەر (پرشنگ)ی قارەمانی (چۆن لەبیرم بچێتەوە؟)ی مستەفا ساڵح کەریم و (پەروین)ی قارەمانی (شاری خامۆشان)ی کاکەمەم بۆتانیی) وەک دوو ئافرەتی نموونەیی هەڵبژاردبا، کە هەردووکیان لەپێناوی عەشقێکی مەزنتردا، گیانیان بەخت دەکەن.

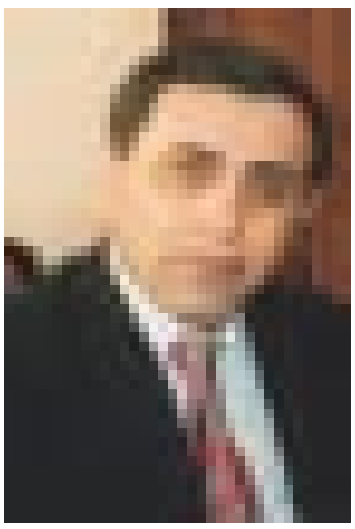

سەباح غالیب دەڵێت: (ئێستا لەناو کۆمەڵی ئێمەدا، ئەوەی گرنگە ئەو کێشەیەیە کە پیاو بەدەست ژنهێنانەوە تێیکەوتووە) ل١٩٨، کێشەی گرنگ، گۆڕینی پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکانەو چارەسەرکردنی کێشەی ژنهێنانیش بەو گۆڕانکارییەوە بەندە، ئەوە ژنیشە کە زیاتر لە پیاو بەدەست ئەو کێشەیەوە دەناڵێنێت، لێکۆڵەر هەرچەندە بەدرێژایی کتێبەکەی چیرۆکنووسانی لە بەردەم لێپرسینەوەدا راگرتووەو داوای چارەسەرییان لێدەکات، کەچی خۆی هیچ چارەسەرێکی بۆ ئەو کێشەیەی بە گرنگی دەزانێت، پێشنیار نەکردووە.

بەپێی لێکدانەوەی لێکۆڵەر، ئەو شەرمەی لە (چای شیرین)ی حسێن عارفدا، رووی (مەحمود)و (ئافتاو)ی گرتووە، بۆ دوو هۆ دەگەڕێتەوە:

١- پەروەردەی ماڵەوە.

٢- دابونەریتی کۆمەڵایەتی. ل٢١٤

ئەمەی بە دوو هۆ لەقەڵەمداوە، هەر یەک هۆکارن، چونکە پەروەردەی نێو ماڵیش، زادەی دابونەریتی کۆمەڵایەتییەو خێزان سەر بە هەر چینێک بێت، رەوشتی ئەو چینە پێڕەو دەکات، یان دەڵێت: (خۆشەویستی خاوێن شەرمی پێناوێت، بەڵکو پێویستی بە ئازایی هەیە ل٢١٤)، ئەوەی لێکۆڵەر داوای دەکات، شتێکە لە دەسەڵاتی چیرۆکنووس بەدەرەو واقیعی کۆمەڵایەتی سەپاندوویەتی.

ئەوانەی ئایدیالیستانە مێژوو لێکدەدەنەوە، لایان وایە گەشەکردنی فیکر، هۆکاری پەرەسەندنی بزوتنەوەی مێژووی مرۆڤایەتییە، هیگڵ پێی وابوو، ئەوە گەشەکردنی فیکرە، کە پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و رەوتی دیرۆک دیاری دەکات، سان سیمۆنیش وای بۆدەچوو، پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لای گریکی کۆن، رەنگدانەوەی بیروباوەڕە ئایینییەکانیان بووە، وەلێ بلیخانۆڤ دەڵێت: (هەموو بیروڕاو تێڕوانینەکان، زادەی پێوەنییە کۆمەڵایەتییەکانن)(١٢)، ئەوانەی مەترياليستانە لە رەوتی مێژوو دەڕوانن، دەزانن بیروڕا، ئایین و ئەدەبیش، کاریگەریەتی لەسەر پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکان جێدەهێڵن، وەلێ هەمیشە ئەوە شێوازی بەرهەمهێنانی بەرهەمە مادییەکانە، کەرۆڵی سەرەکی لەگۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییەکان دەدات، پێیوایە واقیعی کۆمەڵایەتی، رەنگدانەوەی بیروڕای خەڵکە، بۆیە وا دەزانێت، نەخۆشییە کۆمەڵایەتییەکان، بە هەتوانی هەندێک بۆچوونی ئایدیالیستانە، چارەسەر دەکرێن.

لێکۆڵەر دەنووسێت: (ئەمن وا دەزانم، هەر لەودەمەوە، کە بەرەبەیانی ژیانی مرۆڤایەتی دادەنرێ، پیاوێکی تایبەتی بۆ ژنێکی تایبەتی بووەل٢٧١)، ئەمبۆچوونەشی لە راستییەوە دوورە، ئاخر خەڵکانێکی زۆر لە قۆناغی درندایەتیدا، کە کچیان بووە، کوشتوویانە، بۆیە چونکە ژمارەی پیاو لە ژن زیاتر بووە، هەر بە کۆمەڵێک پیاو، ژنێکیان هەبووە، کە قۆناغی درندایەتی لە کۆتایی نزیک بووەتەوەو مرۆڤایەتی لەودا بووە، پێ بنێتە قۆناغی بەربەرییەوە، لەو سەروەختەدا، خێزانی دووقۆڵی پەیدابووە(١٣)، جێی سەرنجە غالبیب باسی سەردەمی بەرەبەیانی مرۆڤایەتی دەکات و لەبری ژێدەری زانستی، پشتی بە (وا دەزانم!) بەستووە.

لە سەباح غالیب وایە، هەوێنی پەیدابوونی داوێنپیسی بۆ بڵاوبوونەوەی بیروڕای فرۆیدو دەرپەڕاندنی سمت و سنگ و مەمک دەگەڕێتەوە! ل٤٧٧، لە روانگەی ئەنگلسەوە کە ئامێرەکانی بەرهەمهێنان بوون بە موڵکی هەمووان و ئیشی کرێگرتە لەبەین چوو، ئیدی ژن ناچار نابێت، سێکس بفرۆشێت(١٤)، لەشفرۆشی زادەی سیستەمە ئابوورییەکەیە، بە لەناوچوونی موڵکایەتی تایبەتی، بازرگانیی بە ژنەوە کردنیش، نامێنێت.

لێکۆڵەر دەنووسێت: (جیهان عومەر قوتابییەکی نموونەیی فرۆیدە) ل٣٠٣ ئەم سەرەئەنجامەی لەوەوە هەڵگواستووە، جیهان عومەر بە شێوازێکی رووهەڵماڵراو باسی سێکس دەکات، ئەمەش بەڵگە نییە بۆ ئەوەی چیرۆکنووسی ناوبراو شاگردی فرۆید بێت، فرۆید پێیوایە، لەدوای هەموو داهێنانێکی هونەرییەوە، هاندەرێکی جنسی هەیە، تەنانەت وای بۆدەچێت، ئەوە تینوویەتی بۆ سێکس بووەدافنشیی هانداوە، وێنەی (پاکیزەو مەسیح) بکێشێت، کەواتە ئەوی باسی سێکسی کرد، مەرج نییە قوتابی فرۆید بێت، ئەوەی قوتابیی فرۆیدە کە پێیوابێت، سێکس سەرچاوەی هونەرە، ئەدلەر، هۆرنی و فرۆم، شاگردی فرۆید بوون، کە سەردەمێک لەبەر رۆشنایی تێزەکانی ویدا سەرقاڵی تاقیکردنەوەو لێکۆڵینەوەی دەروونی بوون، نەک جیهان عومەر، کە دەشێت کتێبێکی لە بواری دەروونناسیدا نەخوێندبێتەوە.

بریا سەباح غالیب بەدرێژایی کتێبەکەی: (ئافرەت لە چیرۆکی کوردیدا ١٩٢٥-١٩٧٠) ئەو رێچکەیەی گرتبا، کە بۆ شیکردنەوەی (لێوی ئاگرین)ی ئەمین میرزا کەریم و (مەیکوتە جەوتە)ی جەمال بابان هەڵێبژاردووە، ئاخر وەک رەخنەگرێکی لێهاتوو، ئەو دوو چیرۆکەی هەڵسەنگاندووە.

١٩٨٠-٢٠٠٥

سەرچاوەکان:

١- سەباح غالیب، ئافرەت لە چیرۆکی کوردیدا ١٩٢٥-١٩٧٠، ل٢٣، ئیدی تەنیا ئاماژە بە لاپەڕەکانی ئەم کتێبە دەکەم.
٢- سەباح غالیب، پێداچوونەوەو چەند سەرنجێک لەکتێبی لێکۆڵینەوەو بیبلۆگرافیای چیرۆکی کوردی، بەیان، ژمارە، ٥٨، ل١٤.
٣- رۆشنبیری نوێ، ژمارە ٦٣.
٤- عومەر مارف بەرزنجی، لێکۆڵینەوەو بیبلۆگرافیای چیرۆکی کوردی، ل٥٦.
٥- عەزیز گەردی، دەربارەی نازم حیکمەت، نووسەری کورد، ژمارە ٩.
٦- د. محمد غنیم هلال، النقد الأدبي الحديث، ص٥٧٣.
٧- بەیان، ژمارە ٥٨.
٨- بودوستنیگ و یاخوت، عرض موجز للماديه الديالكتيكيه، ص٨٩.
٩- بودوستنیگ و سبیرکین، عرض موجز للمادية التأريخية، ص١٢٩.
١٠- أوكست بيبل، مجتمع المستقبل، ص٧٧.
١١- أسس علم الجمال الماركسي اللينيني، ص١٤.
١٢- بليخانوف، الفن والتصور المادي للتأريخ، ص٦٢.
١٣- انجلس، أصل العائة والملكية الخاصة والدولة، ص١٣و٦٥.
١٤- سەرچاوەی پێشوو، ل٩٦.
١٥- الكساندرا كولونتاى، تحرر المرأه، ص٤٠.

پەیمانگەی تەکنیکی کەلار.. مەڵبەندی ئازاری دەروونی

کوردستان عزەدین

ئەم پەیمانگەیە لە ساڵی ١٩٩٥-١٩٩٦ لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە کراوەتەوەو، لە پێنج بەش پێکهاتووەو، هەموو مامۆستاو کارمەندەکانی ناو ئەم پەیمانگەیە خەڵکی ناو شاری کەلارن، چەند ژمارەیەکی کەمیان نەبێت خەڵکی دەرەوەی شارن، ئەمەش گرفتێکی زۆری دروستکردووە، یەکێک لە گرفتەکان زمانە، کە کێشەیەکی زۆری بۆ خوێندکاران دروستکردووە، ئەم پەیمانگەیە بە یەکەمین پەیمانگە دادەنرێت لە زۆری گرفتدا دەناڵێنێت، چ گرفتی خوێندکاران و ناوخۆیی بێت یان گرفتی خوێندکاران لەگەڵ مامۆستاداو نێوانی مامۆستاو خوێندکار ئاسمان و رێسمانە لەدەمی زۆربەی خوێندکاراندا پەیمانگە بەوە پێناسە دەکەن کە (سەربازگەیەک بێت بۆ خۆی) بە حوکمی ئەو (لێکۆڵینەوەی) هەیە لەناو پەیمانگە، وەک دەزانین ئەو لێکۆڵینەوانە سیستەمێکی کۆنە، بۆ ئەم کێشانەش رووماں لەدەمی چەند خوێندکارێک کرد:

•کێشەی تۆ چییە لەم پەیمانگەیەو؟ چۆن دەروانیتە ئەم سەربازگەیە؟

•نێوانی مامۆستاو خوێندکار لە چ ئاستێکدایە؟

-ش.ع خوێندکاری بەشی کارگێڕی:

من وەک خوێندکارێکی دەرەوەی شار کێشەم زۆرە بەتایبەتی لە ناوخۆیی نەبوونی ئاو، کارەبا، ئامێری وشککردنەوە کە ٣٠٠ خوێندکاری کچ (١) ئامێری وشککردنەوەمان هەیە، سەلاجەمان هەر نییە، سەرەڕای ئەوەش سەریەرشتیارەکانی ناوخۆیی زۆر بە رەقی مەمەڵە لەگەڵ کچاندا دەکەن لە وەخت و ناوەختدا بەبێ ئاگاداركردنەوەی کچان بەرپرسی ناوخۆییەکەمان کە پیاوە خۆی دەکا بە ژووردا، چەند جار ئەم کێشەیەمان بردۆتە لای (م. شوان)، کە جێگری راگرە.

دێمەوە بۆ ناو پەیمانگە، نەبوونی مامۆستای پسپۆر لە بواری مادەکەدا مامۆستا کە وانە دەڵێتەوە زمانی پاراو نییە، فەلسەفەی گوێگرتنیان نییە، بۆ نموونە رۆژێک بە مامۆستایەکی مادەکەمان وت: تکایە مامۆستا با گوێ بۆ یەک بگرین، گوتی: ئێوە چین تا من بژنەفم بۆتان!!.

-ش.ع خوێندکاری بەشی پەرستیاری:

من هەرچەندە نەوەی دوای راپەڕینم، بەڵام وا هەست دەکەم لەم پەیمانگەیە ئێستاش سیستەمی بەعس دەمانبات بەرێوە، ناتوانین گفتوگۆ لەگەڵ مامۆستا بکەین.

-خوێندکارێک زۆر بێزاری بەناو چاوانییەوە دەبینرا، چووەمە پێشەوەو دواندم:

* من زۆر دڵگرانی ئەوەم بۆچی؟ مامۆستایەکی ناو پەیمانگە بەشێوەیەکی ناشیرین هێرش دەکاتە سەر من و هاوڕێکانم کە بە جنێوی (ئێوەی حەیوانن، ئێوە سەگن)!!! ئایا ئەوە زمانی مامۆستایە؟!! تاوانی نییە ئەوە ژیانی زانکۆیی دیوە خۆی هەستی نییە، وا هەستی خەڵکی بریندار دەکات، تەنیا لەبەر ئەوەی لەژێر داریکی ناو باخچەکەدا دانیشتووین کە نزیک شوێنی حەسانەوەی ئەوبووە

-س.ک خوێندکاری بەشی کشتوکاڵ:

سەیرترین گرفت بەلای منەوە نەبوونی مەعریفەو ناشیرینی قسەکردنی مامۆستاکان، چونکە خۆیان نازانن کێن و چی دەکەن و چی دەڵێن.

-ک.ک خوێندکاری بەشی کارەبا:

من وا نازانم لە پەیمانگە دەخوێنم، چونکە زۆر شتی سەیری تیا بەدی دەکەم، کە لەگەڵ کەشوهەوای پەیمانگە ناگونجێ، دەبینیت کە هەفتەی سێ جار بۆتە بنکەی مرور، پردەبێت لە خەڵک، لە هۆڵی وانە وتنەوەدا تاقیکردنەوەی (مرور)ی تیا ئەنجام دەدەرێت.

-س. ع خوێندکاری بەشی کارەبا:

لەم پەیمانگەیەدا هیچ مامۆستایەک نایەوێت رەخنەی لێبگیرێت یان ناتوانین هیچ پرسیارێکی کۆمەڵایەتی یان سیاسی لێبکەین، دەڵێن گوێ بۆ قسەی ناو کتێب ناگرین یان مامۆستاکان خۆیان زۆر بە گەورە دەزانن و ئێمەش زۆر بە بچووک دەزانن.

-ج. د خوێندکاری بەشی کارەبا:

من گلەیی زۆرم لە مامۆستاکان هەیە، کە زۆریان پێ ناخۆشە کۆڕو سیمینار دەگیرێت بە شتێکی ناقانونی وەسفی دەکەن، بە حوکمی ئەوەی ئەم ناوەندە ناوەندی فێرکردنە (تعلیمی) نەک بواری ئەدەبی یان گرفتێکی تر، شکاندنەوەی خوێندکار لەکاتی وانەوتنەوەدا کە ناشیرینترین پرۆگرامی مامۆستایە، کە ناهێڵێت ئەوەی لە دڵماندایە خۆیان دەری ببڕن.